AD-205-206 Seat No. ______

B. A. (Sem. VI) Examination

March - 2019

Sanskrit - CC-610

(A) *(१) बुद्धचरितम् (सर्ग-१-५), (२) नियत छन्दांसि, (३) निबन्धाः ।*

(B) *ભર્તૃહરિ - वैराग्यशतक (૧ થી ૫૦ શ્લોક) (વૈકલ્પિક)*

સંધિ પ્રકરણ - हल संधि, विसर्ग संधि

Time : **3** Hours] [Total Marks : **70**

(A) *(१) बुद्धचरितम् (सर्ग-१-५), (२) नियत छन्दांसि, (३) निबन्धाः ।*

૧ બુદ્ધચરિતનું મૂળ કથાનક દર્શાવી કવિ અશ્વઘોષે તેમાં કરેલા ફેરફાર જણાવો. ૧૪

અથવા

૧ બુદ્ધચરિતના પાંચમાં સર્ગનું રસદર્શન કરાવો. ૧૪

૨ સિદ્ધાર્થનું પાત્રાલેખન કરો. ૧૪

અથવા

૨ મહાકાવ્યનાં લક્ષણો જણાવી બુદ્ધચરિતનું મહાકાવ્ય તરીકે મૂલ્યાંકન કરો. ૧૪

૩ ગમે તે બે વિશે નોંધ લખો : ૧૪

(૧) અશ્વઘોષની કૃતિઓ

(૨) કુમારની નગરયાત્રાનું વર્ણન

(૩) સંવેગોત્પત્તિ સર્ગની કાવ્યાત્મક ખૂબીઓ દર્શાવો.

(૪) ઉપજાતિ છંદ

૪ ગમે તે એક વિષય પર નિબંધ લખો : ૧૪

(૧) મહાભારતમાં નિરૂપિત સમાજ

(૨) પંચ મહાકાવ્ય

(૩) જૈન દર્શન અને બૌદ્ધ દર્શનનો પરિચય

૫ ગમે તે સાત પ્રશ્નોના એક-બે વાક્યમાં જવાબ આપો : ૧૪

(૧) બુદ્ધચરિત કાવ્યનો કયો પ્રકાર છે ? તેમાં કેટલા સર્ગો છે ?

(૨) બુદ્ધચરિતના ૧ થી ૫ સર્ગના નામ બતાવો.

(૩) 'બુદ્ધચરિત' શીર્ષક શેના આધારે આપવામાં આવ્યું છે ?

(૪) રાણીએ ક્યારે અને કેવી રીતે પુત્રને જન્મ આપ્યો ?

(૫) રાજકુમારનો ઉછેર કોણે કર્યો ? કેમ ?

(૬) કુમારનું સવાર્થસિદ્ધિ નામ કેમ કરવામાં આવ્યું ?

(૭) રાજકુમારની નગરયાત્રાનો રથ અને રથનો સારથી કેવો હતો ?

(૮) વૃદ્ધ પુરૂષ કેવો હતો ?

(૯) સંસ્કૃતના પ્રસિદ્ધ પાંચ મહાકાવ્યો તથા તેના કવિઓ જણાવો.

(૧૦) મહાભિનિષ્ક્રમણ કોણે ? કેમ કર્યું ?

(૧૧) માલિની છંદનું લક્ષણ આપી પ્રત્યેક ચરણમાં કેટલા અક્ષર હોય છે ?

(૧૨) શાર્દૂલવિક્રીડિત છંદનું ગણ-બંધારણ શું છે ? તથા ઉદાહરણ આપો.

(B) *भर्तृहरि - वैराग्यशतक (१ थी ५० શ્લોક) (વૈકલ્પિક)*
સંધિ પ્રકરણ - हल संधि, विसर्ग संधि

१ નીચેનામાંથી ગમે **ચાર** શ્લોકોનો ગુજરાતી અનુવાદ કરો : १४

(१) आदित्यस्य गतागतैरहरहः सक्षीयते जीवितं
व्यापारैर्बहुकार्यभारगुरुभिः कालो न विज्ञायते ।
दृष्ट्वा जन्मजराविपत्तिमरणं त्रासश्च नोत्पद्यते
पीत्वा मोहमंयी प्रमादमदिरामुन्मत्तभूतं जगत् ॥

(२) न ध्यातं पदमीश्वरस्य विधिवत् संसारविच्छित्तये
स्वर्गद्वारकपाटपाटनपटुर्धर्मोषऽपि नोपार्जितः ।
नारीपीनपयोधरोरुयुगलं स्वप्नेऽपि नालिङ्गितं
मातुः केवलमेव यौवनवनच्छेदे कुठारा वयम् ॥

(३) भिक्षाशनं तदपि नीरसमेकवारं
शय्या च भूः परिजनो निजदेहमात्रम् ।
वस्त्रं च जीर्णशतरवण्डमयी च कंन्या
हा हा तथाऽपि विषया न परित्यजन्ति ॥

(४) अजानन् माहात्म्यं यततु शलभो दीपदहने
स मीनोऽप्यज्ञानाद् बडिशयुतमश्नातु पिशितम् ।
विजानन्तोऽप्येते वयमिह विपज्जालजटिलान्
न मुच्चामः कामानहह गहनो मोहमहिमा ॥

(५) परेषां चेतांसि प्रतिदेवसमाराध्य बहुधा
प्रसादं किं नेतुं विशसि हृदयं क्लेशकलिलम् ।
प्रसन्ने त्वय्यन्तः स्वयमुदितचिन्तामणिगुणे
विमुक्तः संकल्पः किमभिलषितं पुष्यति न ते ॥

(६) गङ्गातीरे हिमगिरिशिलाबद्धपट्टमासनस्य
ब्रह्मध्यानाभ्यसनविधिना योगनिद्रां गतस्य ।
किं तैर्भाध्यं मम सुदिवसैर्यत्र ते निर्विशंङ्काः
कण्डूयन्ते जरठहरिणाः स्वाङ्गमङ्गे मदीये ॥

(७) आशा नाम नदी मनोरथजला तृष्णातरङ्गाकुला
रागग्राहवती वितर्कविहगा धैर्यद्रुमध्वंसिनी ।
मोहावर्तसुदुस्तरातिगहना प्रोत्तुहगचिन्तातटी
तस्याः पारगता विशुद्धमनसो नन्दन्ति योगीश्वराः ॥

(८) वयमिह परितुष्टा वल्लकैस्त्वं च लक्ष्म्या
सम इह परितोषो निर्विशेषो विशेषः ।
स तु भवति दरिद्रो यस्य तृष्णा विशाला
मनसि च परितुष्टे कोडर्थवान् को दरिद्रः ॥

૨ વૈરાગ્યશતકમ્‌ના આધારે ભર્તૃહરિની શૈલી વિશે વિસ્તૃત નોંધ લખો. ૧૪

અથવા

૨ મુક્તકનાં લક્ષણો આપી વૈરાગ્યશતકનું મુક્તક તરીકે મૂલ્યાંકન કરો. ૧૪

૩ (અ) ગમે તે બે સૂત્રો સમજાવો : ૭

(૧) ष्टुनाष्टुः । ८/४/४१

(૨) झयो होऽन्यतरस्याम् । ८/४/६२

(૩) शश्छोऽटि । ८/४/६३

(૪) ससजुषो रुः । ८/२/६६

(બ) નીચેનામાંથી ગમે તે બે સંધિ પ્રક્રિયાને સમજાવો : ૭

(૧) वाग्घरिः ।

(૨) मनोरथः ।

(૩) षण्णाम् ।

(૪) एतन्मुरारिः ।

૪ નીચેનામાંથી કોઈ પણ બે ટૂંકનોંધ લખો : ૧૪

(૧) ભર્તૃહરિનું જીવન

(૨) દુર્જનનિંદા

(૩) વૈરાગ્યશતકનો સંદેશ

(૪) વૈરાગ્યશતકમ્‌માં તૃષ્ણાનું સ્વરૂપ.

૫ નીચેનામાંથી ગમે તે સાત પ્રશ્નોના જવાબ એક-બે વાક્યમાં લખો : ૧૪

(૧) લઘુસિદ્ધાંતકૌમુદીના કર્તાનો પરિચય આપો.

(૨) વ્યાકરણ પરંપરામાં ત્રિમુનિ કોને કોને કહેવાય છે ?

(૩) સંધિ એટલે શું ? તેના મુખ્ય પ્રકારો જણાવો.

(૪) અનુસ્વારના સ્થાનમાં પર સવર્ણ કરનારું સૂત્ર લખો.

(૫) मोऽनुस्वारः સૂત્ર શું કહેવા માંગે છે ?

(૬) हशि च સૂત્રનો અર્થ આપો.

(૭) ભર્તૃહરિના માતા-પિતાનું નામ જણાવો.

(૮) વૈરાગ્યશતકનો પ્રતિપાદ્ય વિષય કયો છે ?

(૯) ભર્તૃહરિના ત્રણે શતક કયા કાવ્ય અન્તર્ગત આવે છે ?

(૧૦) ભર્તૃહરિ મંગલશ્લોકમાં કેવા પરબ્રહ્મને નમસ્કાર કરે છે ?

(૧૧) ભર્તૃહરિના મતે મોહનો મહિમા કેવો છે ?

(૧૨) ભર્તૃહરિને મન દેવ, ઘર, વસ્ત્ર, મિત્ર અને વ્રત કોણ છે ?